

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Valtionapuviranomainen

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Pienet ja paikalliset toimijat ovat usein merkityksellisiä ja tunnettuja alueellaan mutta toiminta saattaa perustua valtaosin vapaaehtoistyöhön ja varainhankinnalla katetaan vain pieni osa kustannuksista. Jäsenmaksutuotot ovat pieniä koska varsinaiset jäsenmäärät ovat vähäisiä, vaikka esimerkiksi työttömien yhdistyksen toiminnassa olisi käytännössä paljon henkilöitä/asiakkaita. Myös tuotot myyjäisistä, kirpputoreista ja lahjoituksina saatavat tuotot jäävät suhteessa pieniksi. Isommat, erityisesti valtakunnalliset toimijat ovat tunnetumpia laajalta alueelta ja pystyvät käyttämään resursseja tunnettuuteen, jolloin varainhankinta kokonaisuutena ja laajalla alueella on tehokkaampaa.

Työllisyyden parissa toimivilla toimijoilla on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys. Paikalliset toimijat tuntevat alueensa asukkaat /asiakkaat ja heidän haasteensa. Toimijat ovat helposti lähestyttäviä ja siten voivat olla merkittävässä roolissa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta ja syrjäytymisen ongelmien kasaantumisen ehkäisemisessä. Yhteistyön jatkuminen ja lisääminen paikallisen toimijan ja työvoimaviranomaisen (TE-toimisto, kuntakoikeilut ja tulevaisuudessa kunnat/TE2024) kanssa vahvistaisi myös tulevaisuuden toimintoja hyvältä pohjalta tai mahdollistaisi uusia yhteistyökuvioita, mutta edellyttänee uusia tukimuotoja/rahoitusmuotoja.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

TYPO-avustusten käyttötarkoituksista ja rajoituksista ohjeistetaan tarkemmin JTYPL soveltamisohteessa. Järjestötoimijat ja alueet maakunnassa voivat olla melko erilaisia. Ohjeistus on melko suppea, jolloin tulkinta voi olla tiukkaa tai löyhempää, eri TE-toimistojen alueilla voi olla erilaisia käytänteitä tulkita ohjetta.

TYPOissa kaikkia kustannuksia ei voi kattaa avustuksella, joten toimijalla on oltava omavastuuosuutta näihin kuluihin. Koska monilla toimijoilla taloustilanne on tiukka, voi hanke jäädä myös toteutumatta koska riittävää resurssia ei ole ja muita rahoitusmahdollisuuksia ei ole osattu kartoittaa tai hakea (tiedonlisääminen tältä osin toimijoille mahdollisuuksista). Järjestökentän kirjavuuden vuoksi tietynlainen harkinta omavastuun osuudesta tai muiden rahoitusmuotojen vaikutuksista valtionosuuksiin on hyvä olla olemassa suhteutettuna toimintaan, mitä sillä rahoitetaan.

Valtionhallinnon eri toimijat (esim. TE-toimisto, verottaja, KEHA) toimivat omaa lainsäädäntöään noudattaen järjestötoimijoiden parissa, mutta yhteistyötä ja eri lakien yhteistulkintaa ei välttämättä ole. Tämä voi johtaa haasteellisiin tilanteisiin.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Varainhankinnan avustamisessa on varmasti haasteensa kuten raporttiluonnoksessa todetaan. Varainhankinnan tukeminen kuitenkin edistäisi erityisesti pienempien toimijoiden tilannetta, mikäli he voisivat tämän resurssin käyttää pelkästään varainhankintaan. Haasteellista olisi ehkä kuitenkin se, että miten varainhankintaan tarkoitetun resurssin käyttöä tarkasteltaisiin ja että se kohdentuisi juuri tarkoitettuun toimintaan. Raportissa ihan aiheellisesti pohditaan sitä, että lisääkö tämä valvontatyötä ja siten lisää kuluja valtionhallinnossa. Rahoitus eri tarkoituksiin myös pirstaloi toimijoiden raportointia ja raportointi vie aikaa muulta työltä. Selkeintä voisi olla juurikin rahoituksen käyttäminen varainhankintatyöntekijän palkkaamiseen.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Yhtenäinen käytäntö hyväksytyistä ja ei-hyväksytyistä kustannuksista sekä esim. palkkojen enimmäismäärät ovat järkevä keino ohjeiden yhdenmukaistamisessa. Miten ohjeistus saadaan sellaiseksi, että se toimii useilla eri toimintakentillä tasavertaisesti? Raportissa käytetään palkkauskustannuksia esimerkkinä. Palkkauskustannukset ovat varmastikin edelleen sellainen asia, mikä vaihtelee alakohtaisesti, työtehtävän sisällön mukaan jne. Kohtuullisten kustannusten arviointi on vaikeaa ja jos on asetettu tietty maksimikatto, niin onko riski, että toimijat hakevat aina maksimin mukaisesti?

Omavastuuosuuden merkitys toimintaan sitoutumisen kannalta on perusteltu mutta tärkeä huomioida, että kaikilla toimijoilla tämä voi olla myös taloudellinen este.

Varallisuuden arviointi avustuksen harkinnassa voisi olla järkevää. Varainhankintaan avustuksen myöntäminen voisi olla kohdennettu isommalla prosentilla vähävaraisimpiin toimijoihin ja siten he voisivat saada vahvistettua jatkossa omavastuuosuuden määrää. Tämä tasapainottaisi eroavaisuuksia isojen ja pienten toimijoiden kesken.

Sen sijaan, jos varainhankintaan myönnetty osuus on osa yleisavustusta ja toimija saa itse päättää käyttäkö sen varainhankintaan vai ei, voi olla ongelmallinen. Jos avustukset on selkeästi eriytetty, niin silloin niiden käytön seuranta on helpompaa. Avustuksen määrä toki tulee olla suhteutettuna myös toimijan kokoon, fyysiseen toiminta-alueeseen sekä toimintakenttään esim. työllisyyden hoito.

Vapaaehtoistoiminnan huomioiminen osana resurssia tulee olemaan haasteellista useilla toimijoilla koska vapaaehtoisten lukumäärät, työmäärät ja tehtävät vaihtelevat todella paljon eikä vapaaehtoistyön toteuman määrästä ole takeita esimerkiksi, jos tämä huomioitaisiin omavastuuosuuden arvioinnissa. Olisiko asian raportointi luotettavaa?

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Yhteiset säännöt valtionavustuksen myöntämisessä on lähtökohta myös järjestöjen autonomialle, tasavertaisuudelle ja alueellisten erojen huomioimiselle. Yhteistyö ja avoin vuoropuhelu järjestökentän kanssa paikallisesti ja valtakunnallisesti on tärkeä osatekijä ja sitä tulisi lisätä.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Työllisyyden edistämiseen liittyvien valtionavustusten vaikuttavuutta arvioidaan yleensä sen pohjalta, miten hyvin ne ovat edistäneet asiakkaan työllistymistä avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen. Tämä koskee niin palkkatukea kuin työllisyyspoliittista avustustakin. Useissa selvityksissä on todettu, että järjestöt täydentävät työllisyyden hoidon palvelujärjestelmää, mutta niiden kyky edistää avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen sijoittumisen tavoitetta jää heikoksi. Samalla todetaan myös, että niillä on vaikutuksia asiakkaan elämänhallintaan ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Edellä mainitun kapeahkon vaikuttavuusanalyysin johdosta järjestöt eivät ole ensisijainen palkkatuen kohde ja myös työllisyyspoliittisesta rahoituksesta ollaan luopumassa TE-palvelut 2024 uudistuksessa.

Järjestöjen taloudellinen tilanne ei mahdollista niiden roolia työllisyyden hoidon palvelujärjestelmän tukena ilman erillisrahoitusta. Järjestökentän osallistumismahdollisuuksien kaventaminen ei edistä kolmannen sektorin roolin vahvistamista yhteiskunnassa. Samalla menetetään myös merkittäviä

yhteiskunnallisia hyötyjä, joiden merkitys on välittömien työllisyysvaikutusten näkökulmasta vähäinen, mutta asiakkaiden elämänlaadun, osallisuuden ja yhteiskuntarauhan kannalta merkittävä. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden tukeminen vähentää myös julkisia kustannuksia vähentämällä intensiivisten sote- ja muiden palvelujen tarvetta.

Järjestökentän mahdollisuuksia edistää yhteiskunnallisia tavoitteita tulisikin edistää toimivilla rahoitusmalleilla, jotka tunnistavat yksittäisiä hallinnonaloja laajemmat yhteiskunnalliset tavoitteet, mutta ovat kuitenkin tehokkaita julkisten varojen käytön näkökulmasta.

Valtionavustusta myönnettäessä rahoituksen kohde ja sille asetetut tavoitteet on tärkeää olla kirjattuna selkeästi, jotta seuranta ja tulosten näkyväksi saattaminen on selkää ja aukotonta. Valtionavustusten kautta rahoitettujen kohteiden tulosten seuranta tulisi tehostaa ja yhdenmukaistaa mm. digitaalisia palveluita hyödyntäen. Tuloksien seurannassa olisi hyvä kääntää katseita yhä enemmän laadullisten tavoitteiden määrittelyyn ja saavuttamiseen, koska aina ei voi kaikkea tulosta mitata määrällisillä luvuilla. Tuloksia tulee säännöllisesti rahoitettavan kohteen raportoida ja avustuksen myöntäjän seurata, koska niillä tulee olla vaikutus mm. myös seuraaviin myönnettäviin valtionavustuksiin.

Järjestöillä ja yhdistyksillä on tärkeä ja moninainen rooli yhteiskunnassa mm. syrjäytymisen ehkäisyssä, mutta myös uusien toimintatapojen ja menettelemien kehittämisessä ja testaamisessa. Tämän tiedon ja kokemuksen keräämiseen sekä hyödyntämiseen tulisi jatkossa panostaa enemmän. Tärkeää olisi tarkastella myös rahoitettavien järjestöjen ja yhdistysten hallinnollisten tehtävien mahdollista yhdenmukaistamista ja keventämistä, jotta ne eivät veisi liikaa aikaa varsinaiselta toiminnalta. Myös valtakunnallinen ja yhtenäinen valtionavustusten sähköinen haku- ja päätösjärjestelmä toisi yhdenmukaisuutta ja tehokkuutta hallinnolliseen työhön, sekä mahdollisesti myös tavoitteiden ja tulosten seurantaan.

Säynätmäki Tuula
Keski-Suomen TE-toimisto

Puttonen Oona
Keski-Suomen TE-toimisto